

TÀRREGA I EL
POETA DE JUNEDA
JOAN DUCH
I ARQUÉS (1899-1929)

Per Joan Cornudella i Olivart

13

PINZELLADES D'UNA BIOGRAFIA URGELLENCA: JOAN DUCH I ARQUÉS (1899-1929), EL POETA DE JUNEDA

Els besavis del poeta, per línia paterna, provenen de l'Urgell. Manuel Duch i Francisca Canela són fills de Belianes. Josep Tort i Rosa Casanellas, naturals de Tàrraga.

L'avi patern, Martí Duch i Canela, havia exercit de confiter. L'avi matern, Jordi Arqués i Torrent, era pagès. Tots dos, curiosament, casats amb les germanes Rosa i Josefa Tort Casanellas, respectivament, nascudes a Tàrraga. Totes dues, abans d'accedir al matrimoni, s'havien dedicat a la indústria familiar d'espardenyeria que regentava el germà gran Antoni. Són els orígens humils del llinatge Duch-Arqués, abans de 1890, entre el món de la pagesia i del comerç familiar en terres urgellenques: Belianes, Tàrraga i Juneda.

L'any 1891, a l'edat de 22 anys, Enric Duch i Tort arriba a Juneda, amb la intenció d'instal·lar-hi un comerç. Dos anys després, el 21 d'abril de 1893, mossèn Genís Montañola casa aquest emprenedor comerciant amb Rosa Arqués i Tort, de 20 anys d'edat, a l'església parroquial de Sant Salvador de Juneda. Viuen al carrer Major. Són les arrels del renom de la casa: ca l'Adroguer. Aquí neix, el dia 27 de novembre de 1899, Joan Duch i Arqués. Els seus pares, Enric i Rosa, són botiguers. El pare, continuant la tradició familiar, havia estat pastisser d'ofici ("confiter", segons la partida de naixement del poeta). Ell, però, no havia despatxat mai a la botiga.

És el segon de sis germans.¹ Malauradament, dos dels germans, Jaume i Lluís, moren durant el primer any de vida a causa d'una malaltia pulmonar.

No té cap avantpassat a la família que s'hagués dedicat a la literatura. Un personatge carismàtic, però, era el seu oncle Joan Arqués i Tort. Ell i la seva germana Marianna, solters, van viure uns quants anys a ca l'Adroguer. La gent deia que era un veritable "savi de terròs", ja que, a més de llegir el diari tot sovint, donava consell als pagesos. Feia com de jutge de pau i col·laborava en activitats polítiques, culturals i esportives de la vila. Havia estat, a més, regidor de l'Ajuntament de Juneda en el càrrec de tinent d'alcalde.

Gràcies al profund amor que sentia pel món pagès, el seu nebot es nodrí de substància local i buscà la inspiració en els temes populars, en els costums arrelats a la terra urgellenca.

Inicia l'aprenentatge escolar al parvulari de Juneda, on destaca per la rapidesa en l'adquisició del llenguatge i per la seva aplicació i conducta exemplars. Continua els estudis primaris a les escoles municipals. Al cicle superior el mestre Fortunat Fontana ja observa les excel·lents qualitats del futur escriptor. Després accedeix a l'internat dels Maristes de Lleida. Allí sobresurt pels seus trets intel·lectuals lúcids i marcadament particulars.

Un cop supera el batxillerat, l'any 1914 va a Barcelona, on cursa peritatge mercantil a l'Escola Superior de Comerç amb la brillantesa reflectida en les notes de fi de curs.

Acabada la carrera, es queda a treballar a Barcelona. Viu al carrer dels Banys Vells. Ben aviat entra a treballar al Banc de Barcelona, sucursal de la plaça Urquinaona. Les hores lliures les dedicarà a visitar indrets barcelonins, a anar a les biblioteques, a conferències i a la tertúlia Capvespre Junedenc, que organitzaven a la sala de tapissos d'un cafè-bar que hi havia a la segona planta dels magatzems El Siglo, cada dissabte no-festiu, a dos quarts de sis de la tarda, els junedencs que vivien

Una imatge de joventut del poeta.

a la ciutat comtal per raons de professió o d'estudis. Aquestes reunions deixaren de celebrar-se, per inaniació, cap a l'any 1920.

Joan Duch té 21 anys quan el mes de febrer de 1920 és sortejat per la comissió mixta de reclutament de la província de Lleida. Retorna a Barcelona, a finals de febrer, per ocupar temporalment una plaça en una oficina del Crèdit Lyonnais.² Mentrestant, és reconegut i tallat a Barcelona,³ la residència habitual que té en aquells moments. Se'l declara inútil total ja que, poc abans, a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, el doctor Joan Freixas i Freixas –forjador del primer servei hospitalari de fisiologia del país– li diagnosticà una tuberculosi. Li va aplicar un mètode nou, aleshores, el "neumo", que consistia a inutilitzar al pacient el pulmó dolent per veure si podia subsistir amb l'altre. Aquesta malaltia pulmonar, però, l'arrossegaria –amb alts i baixos– durant tota la vida, malgrat la preocupació justificada de la família de voler silenciar aquest greu problema.

No obstant això, el jove Joan Duch sempre s'havia desplaçat al seu poble natal, Juneda, i ara més que mai per raons de clima.

Durant els anys de primerenca joventut assisteix i participa en tot tipus d'activitat literària, política o recreativa (festes i balls organitzats pels estudiants).

L'any 1916, sent el més jovenet de la colla d'estudiants que passaven les vacances al poble, col·labora a la revista satírica local *La Pubilla*.⁴ Els escrits de més qualitat que van sortir d'aquell setmanari portaven el pseudònim (*Le chante claire*) que usava el poeta.

Un any després publica la seva primera crònica periodística, des de Barcelona, sobre assaig polític, al diari republicà *El Ideal* de Lleida. El títol: "Lamentarse, no: actuar". És el dia 3 de març de 1917. A partir d'aquesta data envia diverses col·laboracions a la premsa de Lleida (*El Ideal* i *El*

Pallaresa). En aquests escrits s'entreveu el compromís polític del poeta. Partidari d'un nacionalisme d'esquerres, denuncia obertament –amb un llenguatge contundent i mordaç, propi de l'embranchida de la joventut– el caciquisme rural, l'opressió que pateix la classe obrera, l'excessiu poder de la jerarquia eclesiàstica i el fanatisme clerical, que impedeixen que la societat, i particularment la renovació que proclama la joventut, progressin d'acord amb les exigències dels nous temps a Europa. Llegeix a la premsa radical del moment les tesis polítiques d'homes com Marcel·lí Domingo o Àngel Samblancat.

El mes de desembre de 1917 es constitueix una nova Joventut Nacionalista a Juneda. Joan Duch entra a la junta directiva.

L'altra cara dels seus escrits periodístics es mou entre una narrativa breu i les cròniques d'informació agrícola, com a improvisat corresponsal d'*El Ideal* (1917-1919) i d'*El Pallaresa* (1918), des de Juneda, o, en algunes ocasions, firmant des de Barcelona.

Tot just fets els divuit anys, s'inicia en l'art de la poètica i publica uns quants poemes al setmanari *L'Estel* de les Borges Blanques. És la primera època poètica, que coincideix amb el seu primer "festeig" amb Dolors Cornudella i Capdevila, amiga de colla i veïna,⁵ i, poc després, amb l'assistència eufòrica i compromesa a tot un seguit d'actes que organitza l'Associació Nacionalista de Juneda.

Entre altres, cal recordar la seva presència en la inauguració oficial de l'Escola Catalana Nocturna, dirigida pel poeta mossèn Anton Navarro, la tardor de 1918,⁶ en la celebració de la fi de la Primera Guerra Mundial i preliminars de pau el desembre de 1918,⁷ o en la festa-homenatge que tot el poble junedenc brindà al dramaturg Àngel Guimerà el mes de juliol de 1920.⁸

Una data que el marcaria profundament és l'agost de 1919. En el marc festiu dels Jocs Florals de Juneda⁹ participa en la lectura dels poemes premiats en aquell certamen literari de ressò nacional, entre altres raons, perquè era membre, en qualitat de bibliotecari, de la Junta Directiva de l'Associació Nacionalista local.

Ell, però, és en essència un poeta. I és en aquest món on troba l'esperit serè per combatre la tuberculosi. Ara més que mai, intimidat per la malaltia, es converteix en un lector assidu de la premsa periòdica i especialitzada del país, i de tot tipus de literatura, especialment dels clàssics greco-llatins, dels poetes orientals i dels noucentistes catalans. Lector incansable, amant del passeig (tenia per costum passejar, sempre amb un llibre a la mà, per la banqueta del canal a seu pas per Juneda, i, en la seva estada a Andorra, pels camins de salzes d'Encamp, vora el riu), observador contemplatiu, amb una acurada preparació filològica i literària, supera l'etapa inicial d'apunts maragallians i aprèn, sempre atent a les innovacions, dels corrents noucentistes de l'època.¹⁰ Carner serà el seu model per excel·lència. No pas l'únic, però.

Bona part dels seus escrits poètics són publicats en revistes de la geografia comarcal lleidatana: *Lleida* (1926), *Vida Lleidatana* (1926-1929), *Pla i Muntanya* de Balaguer (1927-1929), *Tàrrega* (1928)...¹¹

Però, a més de la passió per la poesia, tradueix autors com Baudelaire o Kikakou,¹² fa assaig literari¹³ i s'entreté en la creació d'algunes narracions curtes.

Joan Duch no acostuma a presentar-se als premis o concursos literaris del moment. No obstant això, durant el mes de juny de 1927 l'Agrupació Cultural Lleidatana de Joventut Republicana decideix de donar els premis del concurs triple d'història, literatura i folklore que havia presentat al mes de gener. En la secció de literatura Joan Duch i Arqués guanya una medalla d'argent amb el treball poètic "Tríptic", per davant d'en Guillem Díaz-Plaja de Barcelona. La revista *Lleida*¹⁴ publica com a mostra el "Sonet dels llavis de l'aimia" i recorda, a més, que la secció de literatura havia estat la més concorreguda en presentació de treballs d'arreu de Catalunya.

Al mes de desembre d'aquell any, l'equip de redacció de la revista balaguerina *Pla i Muntanya* fa arribar un poema de Joan Duch a la publicació argentina *Ressorgiment* de Buenos Aires.¹⁵

Un intens ritme creatiu que es veu frenat, a contracor, per la tuberculosi que l'afebleix dia rere dia. La malaltia l'obliga a cercar guariment lluny dels seus amics i familiars. Per això passa la major part dels dos darrers anys de la seva vida a Andorra.

En una casa de repòs d' Encamp conviu amb els poetes Melcior Font, Josep Almacelles (conegut pel "Pep de Rufeà") i Pere Sans. A finals de l'estiu de 1927 celebren la festa onomàstica de la Rosor, una de les joves estiuejants, amb uns jocs florals interns. Presideix l'acte el Sr. Benet Mas, conseller de la república Andorrana.

Allí Joan Duch fa una gran amistat amb Melcior Font ¹⁶ i amb la Magda, la seva germana, que es converteix en la musa del poeta junedenc. En aquell paisatge idíl·lic va forjant la majoria de les versificacions de plenitud. Per això en transluen la seva influència i resulten fresques, cristal·lines, riques d'imaginació i de matisos musicals.

Després de l'estiu de 1928, el seu germà Ferran el va a buscar a Andorra perquè retorni a Juneda. Es troben a mig camí, a Organyà. Aparentment sembla que el deliciós clima de les valls andorranes ha fet millorar la seva salut.

Recau sobtadament. Malgrat diverses actuacions mèdiques en una clínica de Barcelona, al cap d'uns dies mor a la casa pairal de Juneda el dia 19 de gener de 1929. El seu enterrament es converteix en un acte multitudinari. Es reparteix l'esquela mortuòria, a la contraportada de la qual figura el seu poema "El carrer del calvari". ¹⁷ Rep sepultura al cementiri municipal junedenc.

Molts diaris i revistes expressen el condol amb lloances i panegírics per al jove escriptor que, massa sovint, acabava el que podia haver estat una extraordinària i prolífica carrera literària. Entre

El poeta i la seva família. Plantats: Pere de cal Cabeça, Joan Arqués Tort (oncle), Joan Duch Grau, Joan Duch Tort (oncle), Santiago Duch Grau, Marià Vilalta (de Belianes). Asseuts: Joan Duch Arqués, Rosa Arqués Tort (mare), Marianna Arqués Tort (tia), Enric Duch Tort (pare). Al terra: Ramon, Ferran i Enric Duch Arqués (germans).

Boixos d'Antoni Ollé i Pinell que van il·lustrar el volum de poemes de Joan Duch *Les hores gerdes*.

altres, les revistes *Lleida* i *Vida Lleidatana*,¹⁸ els diaris barcelonins *La Veu de Catalunya*, *La Nau* i *La Publicitat*,¹⁹ les publicacions de comarques com *Pla i Muntanya* de Balaguer, *La Veu d'Urgell* de Mollerussa i, fins i tot, la revista *Ressorgiment* de Buenos Aires.²⁰

El dia 25 de maig de 1931 els seus amics, la gent de *Vida Lleidatana* (i molt especialment Pau Guimet), editen un recull de poemes triats per l'autor poc abans de morir. El títol escollit: *Les hores gerdes*. És exornat amb bells boixos d'Antoni Ollé i Pinell, prologat per Melcior Font i editat als Obradors Gràfics A.G. Ilerda de Lleida. Durant la setmana del 20 al 25 de juny de 1931 es posa a la venda el volum de poesia de Joan Duch al preu de tres pessetes.

Aquest llibre és el seu únic llegat a la literatura catalana contemporània. La seva trajectòria personal i literària recorda, en molts moments, el perfil biogràfic d'homes com Joan Salvat-Papasseit, Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Joaquim Folguera o el mateix Màrius Torres, amb les distàncies pròpies de cada personalitat en temps i espais diferents.

El seu gran amic, el doctor Josep Cornudella, ens ha deixat un retrat minuciós d'aquest jove escriptor, desconegut i oblidat (injustament) més enllà de les terres de Ponent:

"Joan Duch era un home ben plantat, de mirada intuïtiva i penetrant; plàcid d'aparença, però roent d'ànima; de tracte senzill i delicat; intel·ligent, sense afectació; abrandat patriota i devot del verb; sensible a tota mena d'espiritualitat, que ell va concentrar en el culte d'una de les branques de més alta jerarquia i de flor més olorosa: la poesia. Un selecte junedenc que fa honor a les terres lleidatanes."²¹

JOAN DUCH I ARQUÉS I LA REVISTA IL·LUSTRADA TÀRREGA (1928)

El dia 24 de juny de 1928 neix una nova revista mensual il·lustrada a Tàrrega. És el suplement artístic de *Crònica Targarina*. *Tàrrega* pretén portar al lector, tal com ho expressa el primer editorial "Primeres paraules", "la selecció de coses de l'esperit, que tan allunyades estan de l'actuació fugissera, per presentar-les a nostres llegidors en una o altra forma que convidés a la lectura, a la meditació, a l'estudi; que fos estímul d'acció laborable, més o menys enlairada, però sempre engrescadora de belles idealitats".

Bategen la revista amb el nom de la "seva" estimada ciutat: *Tàrrega*. Això no desacredita la pretensió de fer un art i una literatura en base al concepte d'universalitat. Localisme no vol dir, en cap moment, escassa qualitat artística. Així es fan ressò d'uns principis que cal anunciar arreu amb il·lusió. "No ens manca fe per portar-lo a terme i amb la plenitud de nostre esforç ens donarem a l'obra, que per esperonar-nos sentim el cor abrindat per un cor abrusador, com la nit de Sant Joan, en què arribem a la vida, ho és pels brands de les fogueres tradicionals. Procurarem que les flamarades no s'apaguin en nosaltres per tal que l'obra perduri temps a través i puguem mostrar-la joiosos com una branca més de les de l'arbre occidental de la nostra cultura que tants bells esclats està donant en aquests darrers temps".

S'inicia amb un estol de firmes de primera línia a les terres lleidatanes: Ramon Novell, Agustí Duran i Sanpere, Joan Viladot-Puig, Josep Estadella, Antoni Bonastre, Josep Güell, Jaume Bosch i Barrera, Fermí Palau i Casellas, Joan Duch i Arqués... Dissortadament s'apaga com una flamarada ofegada per un ruixat d'estiu. El número de desembre tanca una etapa massa breu d'una revista que havia de ser "el símbol i guia dels ideals artístics de tota la comarca".

Malgrat aquest afímer recorregut entre les revistes d'art i literatura de les comarques lleidatanes, els sis números que van sortir al carrer van saber omplir un buit informatiu i de creació sobre el món de l'artista de l'àmbit urgellenc.

Joan Duch i Arqués col·labora a la secció literària des dels inicis de la revista. Dos poemes: "Auguris" (Núm. 1, 24 de juny de 1928) i "Epitalami" (Núm. 5, novembre de 1928), i una traducció de Baudelaire, "Tristes de la lluna" (Núm. 6, desembre de 1928).

A més, Fermí Palau i Casellas, a l'apartat "Homes. Clixés lleidatans", amb un estil telegràfic, parla dels literats de les terres lleidatanes que cal fer conèixer perquè cada dia siguin més cotitzats en l'espai de la literatura catalana contemporània: Joan Santamaria, mossèn Anton Navarro, Josep Estadella, Jaume Agelet i Garriga, Josep Piñol, Joan Viladot-Puig, Josep Iglesias (el poeta de Maldà), Josep Carner-Ribalta, Domènec de Bellmunt (pseudònim de l'advocat i periodista Domènec Pallerola i Munné), Josep Almacelles (Pep de Rufe), Jaume Bosch i Barrera (ex-director de la revista *Renaixement* d'Artesa de Segre) o Joan Duch i Arqués, entre els artistes lleidatans que es dediquen a la literatura.

Aquest és el clixé telegràfic de Joan Duch i Arqués, el poeta de Juneda:²²

"Aquest poeta que, segons tenim entès, viu a Juneda, seria hora de que fes sortir un llibre de versos. En sap molt. És jove, també. No tenim la sort de coneixe'l personalment. I a fe que ens dol! Gran observador. Ànima depurada."

Dos poemes. Dues lectures (diffícilment reconciliables): Carner i Baudelaire.

AUGURIS

Aquesta gràcia que somriu amable
en vostres ulls de melangia presos
com si la feble llum de la celístia
alleugerís el foc de cada estrella;

aquesta dolça melodia als llavis
encar tremoladissos de carícies,
avui, jo sé que us ve de la música
que en els cabells, com un oreig, s'esbulla.
El frec amorosit, en la besada,
me'n digué a cau d'orella aquests auguris,
dona gentil, escuma de delícies.

EPITALAMI

Talment com les boires de núvols que s'inflen i es gronxen
dispersos: banderes i esqueixos de llum tremolosa;
rosada de perles i pluja fecunda d'estrelles,
així són tos besos, carn tendra dels àngels que es bada,
benigna, damunt els teus llavis en goig d'holocauste.
O, besos, beseu-me! Tusteu el silenci que enerva!
Les hores eixorques són fetes a posta per vostres
incendis, llanternes enceses, guspises de torxa.
Comenci la lluita! Poseu en ma destra, la llança
feixuga i ardidada, que esquinça el boscatge de somnis
i roses de vostra quimera, fulgència dels llavis
que sap de la terra la humida clivella i el ritme.
Compleixi's de l'hora, l'augusta frisança. Fecundin
tos besos, ja el tàlem espera la sang del designi.

I una traducció. Els únics exercicis de traducció que havia fet eren a partir del francès. Dos autors: Kikakou, japonès, i Charles Baudelaire, simbolista francès.

Tradueix un haikai, i el comentari corresponent, de Kikakou, i en fa una adaptació particular. Ell disposava, fruit de l'estada a Andorra, d'una versió en francès.²³

Première neige

Pourtant il y a quelqu'un dans

la maison

Qui ets-ce?

Primera neu.

Hi ha algú dintre la casa!

Pot ser, bon Déu?

(Comentari al peu del haikai)

*Quand la neige est belle,
n'est-ce pas un vrai scandale
que l'on puisse rester dans la
maison au lieu de sortir pour
l'admirer?*

Quan la neu és bella,
no seria un vertader escàndol
que hom romangués dins la
casa en lloc de sortir per a
admirar-la?

No duplicarà cap versió traduïda dels haikais de Kikakou, però sí que seran d'una gran utilitat per poder crear els propis haikais.²⁴

L'altre exercici de traducció és publicat a la revista *Tàrrega* al mes de desembre de 1928, pocs dies abans de la seva mort. Tradueix un poema de Baudelaire del recull *Les fleurs du mal*. El títol,

"*Tristesses de la lune*"; secció, "*Spleen et idéal*"; número LXIV. Alguns dels poemes que mai no arribà a publicar estan impregnats del simbolisme francès i de la veu poètico-musical de Baudelaire. *Les fleurs du mal* fou un dels llibres de capçalera del poeta, entre els més llegits.

TRISTESSES DE LA LUNE

*Ce soir, la Lune rêve avec plus de paresse;
Ainsi qu'une beauté, sur de nombreux coussins,
Qui, d'une main distraite et légère, caresse
Avant de s'endormir le contour de ses seins.
Sur le dos satiné des molles avalanches,
Mourante, elle se livre aux longues pâmoisons,
Et promène ses yeux sur les visions blanches
Qui motent dans l'azur comme des floraisons.
Quand parfois sur ce globe, en sa langueur oivise,
Elle laisse filer une larme furtive,
Un poète pieux, ennemi du sommeil,
Dans le creux de sa main prend cette larme pâle,
Aux reflets irisés comme un fragment d'opale,
Et la met dans son coeur loin des yeux du Soleil.*

TRISTESA DE LA LLUNA, de Baudelaire

Aquesta nit, la lluna pereses desficià;
talment una deessa, sobre coixins d'oblit,
qui, d'una mà distreta, lleugera, acaricia
ja mig endormiscada, la corba de son pit.
Sobre el dors que setina una afrau de blanícies,
defallent, ella es lliura a desmais i llangors,
i sos ulls es passegen sobre blanques carícies
de visions qui munten, en l'atzur, com a flors.
I quan damunt son globus, en sa llangor ociva
lliscar deixa, commosa, una perla furtiva,
un pietós poeta, a qui la son condol,
dins son palmell empara la llàgrima divina
qui rutila irisada com fragment d'opalina,
i dins son cor la posa lluny de l'esguard del sol.

Els dia 25 de novembre de 1928, envoltat de les parets blanques d'una clínica barcelonina, a punt de complir els vint-i-nou anys, escriu un poema, "A la Mort",²⁵ dedicat als amics de *Vida Lleidatana*. Poca cosa més li serà publicada abans de morir el dia 19 de gener de 1929. Només la traducció de "*Tristesses de la lune*" de Baudelaire. Potser és el preludi conscient i serè de l'arribada de la mort. Sempre, és clar, massa aviat a ulls dels nostres dies.

1. Enric (17 d'abril de 1895), Jaume (12 de març de 1901), Ramon (7 de maig de 1903), Ferran (11 de setembre de 1905) i Lluís (16 d'abril de 1909). Tots neixen al carrer Major de Juneda.
2. *El Ideal*, núm. 5.928. Lleida, 20 de febrer de 1920.
3. Aquestes van ser les seves dades anatòmiques (febrer de 1920): Talla, 1,722; Perímetre, 0,73.
Com a curiositat cal dir que la talla mitjana dels companys de promoció (lleua de 1920) era d'1,65. Joan Duch estava per sobre de la mitjana. Només tres companys de lleua (d'un total de 42) el superaven en estatura. En canvi, en referència a les mides del perímetre toràcic era el que tenia la constitució de cos més discreta.
Alt i prim, adjectius que definiran, al llarg dels anys, la seva constitució física.
4. *La Pubilla* és la revista satírica de Juneda creada pels joves estudiants que passen les vacances al poble. L'ànima de l'equip de redacció va ser el futur metge Ramon Arqués i Miarnau. Els altres membres, batejats amb el nom de "La Piula", creaven les altres seccions humorístiques de la revista, sempre sota el mestratge de mossèn Anton Navarro, veritable promotor dels afers culturals d'aquells anys a Juneda.
Neix el 16 de juliol de 1916. Dissortadament només surten sis números. El darrer, el dia 29 d'agost del mateix any, com a número extraordinari de Festa Major.
La Pubilla és present a l'exposició de la premsa comacal de Barcelona del mes de maig de 1930. Lluís Bertran i Pijoan la inclou dins de les publicacions de l'Urgell: *La Pubilla*. 16 planes. 21,6 x 15,4. 1916. Setmanal. Literari. Informatiu. Local. Fet per estudiants, durant l'estiu. Lluís Bertran i Pijoan, *Premsa de Catalunya*. Ajuntament de Barcelona. Primera edició. 1931.
5. Publica un poema titulat "A ma veïna Dolors" al periòdic *L'Estel* de les Borges Blanques (Núm. 40, 7 d'octubre de 1917). Al peu del poema figura el lloc i la data de creació: Juneda, 29 de setembre de 1917.
El corresponçal d'*El Ideal* de Lleida, amagat sota diferents pseudònims, els fa coincidir tot sovint en festes, balls de joventut i actes culturals. Fan parella sempre que hi ha ball de joventut d'estudiants. Vegeu, per exemple: *El Ideal*, Lleida, 5 de gener de 1919.
No obstant això, la malaltia, que serà silenciada anys després, ja que hauria pogut fer perillar el negoci familiar, posarà massa traves a una relació que va començar sent un idil·li estiuenc. Desconeixem els altres possibles camins d'aquest amor de joventut. La pressió de la família degué ser un obstacle insalvable. Recordem que la seva poesia s'anirà revestint, de tant en tant, del plany per un amor perdut i de la solitud, fidel amiga del silenci contemplatiu.
6. Dia 4 de novembre de 1918. Crònica oficial de la inauguració publicada al periòdic nacionalista *El Pallaresa*. Lleida, 6 de novembre de 1918.
7. "A l'hora del xampany inicià el brindis Galindo Torné, president de l'associació. Prosseguí amb uns parlaments eloqüents de Josep Cornudella, Joan Duch, Ramon Barrufet i Lluís Olivé. Al final, mossèn A. Navarro pronuncià un discurs brillant com a director de l'escola de l'associació. Fou contestat pel periodista, director d'*El Pallaresa* de Lleida, Miquel Capdevila. Acabà la festa amb patriòtics visques i *El cant dels segadors*".
Crònica del corresponçal d'*El Ideal*, núm. 6.533. Lleida, 3 de gener de 1919.
8. Dia 29 de juliol de 1920. Arriba amb tren a Juneda l'escriptor Àngel Guimerà. Rebuda oficial a l'Ajuntament. Assitència a les festes del batre. Descoberta d'una placa amb el seu nom a l'antic carrer de la Floresta. Sopar a la fonda de la Raimunda. Representació de *Maria Rosa* al teatre Foment. Marxa l'endemà, després de fer nit a la casa senyorial de la vídua de Xammar, amb Francesc Macià, cap a les Borges Blanques.
Organització de l'homenatge a càrrec dels membres de l'Associació Nacionalista, especialment dels joves Josep M. Xammar i Lluís Olivé, sota el mestratge de mossèn Anton Navarro. *El Ideal*, núm. 6.079. Lleida, 1 d'agost de 1920.
9. Dia 31 d'agost de 1919. Festa Major de Juneda.
Presidí la festa el poeta Magí Morera i Galícia. Actuaren de mantenidors Valeri Serra Boldú (vice-president), Miquel Capdevila, Jaume Filella, Ramon Capdevila Esquerda, mossèn Ramon Reñé (vocals) i Lluís Olivé (secretari). Guanyà la flor natural el poeta Josep Carner amb "Ram de tres roses".
Participaren, amb l'obtenció de premis ordinaris i extraordinaris, poetes d'arreu de la geografia catalana: Remei Morlius d'Andreu (anglantina), Josep M. Tous i Maroto (viola), Jaume Bosch i Barrera, Josep M. de Sagarra, Lluís Bertran i Pijoan, Guerau de Liost, Josep Iglesias Guizard, Joaquim Folch i Torres, Mn. Llorenç Riber i Francesc Benet i Petit, entre els guardonats.
L'organització de la festa va ser a càrrec de l'Associació Nacionalista, amb l'ajut incondicional de mossèn Anton Navarro. Els joves Josep Cornudella, Joan Duch, Francesc Benet, Josep M. Xammar i Lluís Olivé van fer la lectura de les poesies guanyadores.

El Pallaresa, núm. 9.003. Lleida, 2 de setembre de 1919. *El Ideal*. Lleida, 24 de juliol i 3 de setembre de 1919.

10. Entre els llibres que hem pogut trobar, entre la pols de magatzem, de la biblioteca Duch-Arqués, i que va llegir en el seu moment, destaquen els d'autors més o menys vinculats a l'estètica noucentista: *Ofrena rural i Sàtires* de Guerau de Liost, *Constel·lacions* de Sebastià Sánchez Juan, *Domassos al sol* de Jaume Agelet, *Nou i Vell* de Magí Morera, *L'oci de la paraula* de J.M. López-Picó, *El foc de les ginesteres* de Josep M. de Sagarra, *Àmfora* de Ventura Gassol i *La inútil ofrena* de Josep Carner (entre les planes d'aquest recull poètic, Joan Duch feia els seus exercicis de creació, la majoria dels quals serien publicats posteriorment a la premsa lleidatana; són datats entre els mesos de juny i setembre de 1926 a Juneda).
11. El primer poema de la segona època el publica a *Vida Lleidatana* durant el mes d'octubre de 1926. Porta per títol "El campanar de la vila". *Vida Lleidatana*, núm. 12. Lleida, 15 d'octubre de 1926.
Al mes de gener de 1927 envia la primera col·laboració poètica a la revista balaguerina *Pla i Muntanya*. Títol: "L'envanida". Amb el pas dels mesos endevindrà el poeta oficial d'aquesta publicació lleidatana. *Pla i Muntanya*, núm. 47. Balaguer, 31 de gener de 1927.
12. Enomoto Kikakou, poeta japonès del segle XVII. Autor d'un llibre de *Haikais* que Joan Duch va poder llegir en versió francesa (edició de 1927).
13. El primer article d'assaig sobre literatura apareix el 25 d'abril de 1927 a la revista *Pla i Muntanya* de Balaguer (Núm. 53). Títol: "La qüestió del llibre".
La majoria d'articles d'assaig literari són publicats a la revista *Pla i Muntanya* (1927-1928), excepte alguna col·laboració que tindrà ressò entre la intel·lectualitat del país perquè va ser publicada a *La Veu de Catalunya*.
14. *Lleida*, núm. 50. Lleida, 25 de juny de 1927.
15. Poema que va ser publicat, primer, a *Pla i Muntanya* de Balaguer, núm. 66, 30 d'octubre de 1927. Després, a la revista *Ressorgiment* de Buenos Aires (núm. 137, desembre de 1927). El poeta el va incloure a *Les hores gerdes* (obra pòstuma).

MOMENTS DE CARRER

Tremola la bacina abonyegada
penjada a la botiga del barber;
el sol li cau de flanc, i una esquitxada
de llum de sol, entra a la rebotiga
per un forat que té.
Surt el flequer (que deslliga, deslliga,
un raig de sol que li munta pel braç...)
cerca l'escalf de la tertúlia amiga
d'una donzella que de l'horta ve,
cofada amb un cabàs.
Ratlla el carrer un xiscle d'oreneta
i surt l'apotecari: -Què ha passat?
Sobta el posat de la dona distreta
que mitja fa, de ratlles virolades,
al porxo del costat.
Passa un vailet presoner de l'estrofa
d'un cant ardit, deslligat de control;
l'aborda un ca i apar que l'apostrofa
i cau el cant de l'ensurt dins la xarxa
cor-ferit en el vol.
Un gambairot empallega la glòria
del carrer assolellat;
i a poc a poc, borra el full de la història
amb un xic de penombra
color pàl·lid trencat.

16. Melcior Font i Marsà (Barcelona, 1905-1959). Escriptor. Fou redactor de *La Veu de Catalunya* i director del setmanari infantil *Jordi*. Col·laborà especialment a *Revista de Catalunya*, *La Publicitat* i *Imatges*. Tingué relacions literàries amb autors avantgardistes de l'època. Escriví poemes de qualitat no aplegats en volum. Melcior Font el visita a l'hospital quan Joan Duch és a Barcelona molt malalt. El dia 22 de gener de 1929 publica una nota a la secció "Vida literària" del periòdic barceloní *La Veu de Catalunya* sobre el traspàs del jove poeta junedenc, i encoratja els amics de Lleida perquè sigui editada la seva obra. Fa el pròleg del volum de poemes *Les hores gerdes* de Joan Duch, obra acabada d'estampar als Obradors Gràfics A.G. Ilerda de Lleida el dia 25 de maig de 1931.
17. Publicat a *Pla i Muntanya*, núm. 48, Balaguer, 14 de febrer de 1927, amb el títol "Clixé vilatà". L'any 1931 serà inclòs al recull *Les hores gerdes* com "El carrer del calvari".

EL CARRER DEL CALVARI

Carrer torçat del Calvari
que del cel cerques la llum,
costa amunt com el rosari,
d'una volveta de fum.
Tot de pedres cantelludes
penjades en el pendent,
talment estrelles caigudes
que davallen lentament.
Escaletes tortuoses
(cada cantell un graó)
totes xopes i oloroses
de pas de la processó.
Cada racó és una obaga
on hi ha una creu bategant;
darrera la creu s'amaga
el son serè d'un infant.
Quan ve la nit, tot reposa
sota l'ombra de la creu,
cada llar és una alosa
que plega el vol i s'ajeu.
Carrer fervent del Calvari
tortuós com una rel,
quiet, dolç com un sagrari,
com t'enlaïres fins al cel!

18. *Lleida*, núm. 92, Lleida, febrer de 1929. *Vida Lleidatana*, núm. 64, Lleida, 1 de febrer de 1929.
19. *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 22 de gener de 1929. *La Publicitat*, Barcelona, 6 de febrer de 1929. El text aparegut a *La Publicitat* és una reproducció íntegra de l'article de Pau Guimet, publicat a *Vida Lleidatana* l'1 de febrer, arran del traspàs del malaguanyat poeta de Juneda. Recordem que Pau Guimet era el corresponçal de *La Publicitat* a Lleida. *La Veu de Catalunya* i *La Nau* van comentar elogiosament el seu article.
20. En la secció de "Necrologia" (Núm. 152, març de 1929), el cronista lamenta profundament que Catalunya hagi perdut quatre homes de gran significació en el camp de l'art i de les lletres: Josep Martí i Folguera, Rossend Serra i Pagès, Francesc Vayreda i Joan Duch i Arqués. Mesos després, Núria Montseny recorda, fent una anàlisi breu però acurada, l'obra poètica d'un escriptor lleidatà que ens ha deixat massa aviat, Joan Duch i Arqués, poeta. *Ressorgiment*, núm. 160, Buenos Aires, novembre de 1929.
21. Dr. Josep Cornudella, "Joan Duch i Arqués", *Butlletí Interior del Centro Comarcal Leridano*, maig de 1963, núm. 63, pàg. 28. Barcelona.
22. Fermí Palau Casellas, "Homes. Clixés lleidatans (I): Joan Duch i Arqués". *Tàrrrega*, núm. 2, pàg. 15, 1 d'agost de 1928.

23. *Les haikai de Kikakou*. Textos i comentaris japonesos traduïts per primer cop per Kuni Matsuo i Steinilber-Oberlin. Les Éditions G. Crès et Cie. París, 1927.
24. "Hai-kais de Joan Duch i Arqués". *Vida Lleidatana*, núm. 39, Lleida, 1 de desembre de 1927. També seran recollits al poemari *Les hores gerdes*, versió pòstuma de 1931.

HAI-KAI

Cau un robí
dels teus ulls. I tremola
en el teu si.
Fulla aturada
en el sol que la daura
és ta mirada.
Ets branca gràcil.
El teu somris és l'ombra
de la flor fràgil.

Llum de matí,
que en el cant de l'alosa
és un tremir.
Què vol l'ocell
que als teus llavis venia?
El fruit novell?

Pocs poetes de la literatura catalana contemporània havien incorporat, abans de l'any 1927, el haikú o haikai dins l'obra de creació. Josep M. Junoy, Joan Salvat-Papasseit, Sebastià Sánchez-Juan, Carles Sindreu, Carles Salvador i potser algun poeta menor. El haikú i el tanka arriben a Europa a començaments de segle, importants pels simbolistes i els avantguardistes. Josep M. Junoy acaba d'incorporar-los a la poesia catalana l'any 1920 en un petit volum compost en francès i català: *Amour et paysage*.

El haikú o haikai és una composició anisil·làbica breu, conformada per versos femenins i, gairebé sempre, blancs. És constituïda per una estrofa o, alguna vegada, per diverses estrofes idèntiques, limitada a tres versos, amb un total de 17 síl·labes, tot tenint en compte –i de manera estranya a la nostra mètrica, pel seu origen oriental– les síl·labes àtones finals.

El gust de la poesia de Joan Duch per l'exotisme oriental, a través del haikú, li atorga un grau d'innovació en la seva poesia, encara immadura.

25. Publicat, en versió manuscrita i com a autògraf, a *Vida Lleidatana* (núm. 64), l'1 de febrer de 1929. Posteriorment serà inclòs al recull de poemes *Les hores gerdes* l'any 1931. Tenia només 28 anys.

A LA MORT

Quan vinguis, Mort, a ma vora
emmantella'm de cel blau.
Dissol ma vida en la boira
dolça i tendra de la pau,
i fes vibrar la sageta
del traspàs
com el lliscar d'una nau.